

תורת ארץ ישראל

כאשר נודע ליעקב, כי יוסף בנו חי במצרים, ולאחר שהחליט לרדת למצרים, הוא שלח לפניו את יהודה:

בראשית פרק מו פסוק כח

"וְאֵת יְהוּדָה שִׁלְחָה לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁתָּה וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה גִּשְׁן"

רש"י

להורות לפניו – כתרגומו, לפנות לו מקום ולהורות האידך יתיישב בה:

רש"י שם

ומדרש אגדה: 'להורות לפניו' – לתקן לו בית תלמוד שמסס תלם הוראה.

ישנם שני מקורות לדבריו של רש"י: מדרש תנחומא ומדרש רבה.

מדרש תנחומא פרשת ויגש סימן יא

'ואת יהודה שלח לפניו' להתקין לו בית תלמוד שיהא מורה שם הוראה שיהא מלמד את השבטים...

בפירוש 'עץ יוסף' מובא:

"דאי כפשוטו להורות דרך גושן, קשה, כי לא היה לזה צורך להקדים את יהודה, כי בבואו אצל יוסף, בקל יודיעם הדרך לגושן לכן דרשו: 'להורות' – לשון הוראה ולימוד..."

ב'בראשית רבה' נאמר:

בראשית רבה פרשת ויגש פרשה עה אות ג

'ואת יהודה שלח לפניו' – ר' חנינא בריה דרבי אחא ורבי חנינא, חד אמר להתקין לו בית דירה, וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו...

מפרש המהרז"ו:

"שלפי פשוטו יקשה, שעדיין אין ידוע, שיהודה היה יודע הדרך יותר מכולם, שהוא יורה הדרך לפניו לגושן. גם אין זה עבודת איש גדול כיהודה. על כן דורש, שיורה

"אף כי בלי ספק, יוסף לבדו יכין לו מקום לדור, מכל מקום יעקב, אשר שנה את הכבוד, ירא פן יביאנו יוסף באחד מהיכלי המלך, לכן שלח את יהודה לראות לו מקום דירה אשר כלבבו".

יעקב הינו הראשון, שהקים ישיבה עבור כלל ישראל! לאחר, שהוקמה הישיבה בגושן שבמצרים, אומר לנו הרמב"ם כי לוי מונה לשמש כראש הישיבה:

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג

...ועקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו ביישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'...

מדוע שלח יעקב את יהודה, הרי היה עליו לשלוח את ראש הישיבה, את לוי?

מדרש אגדה (בובר) בראשית פרק מז סימן כח

'ואת יהודה שלח' – ולמה שלח את יהודה, ולא ראובן ולא שמעון ולא לאחרים אמר יעקב, יהודה מלך, ויוסף מלך, לא אשלח אל פני מלכים אלא מלך...

למרות דברי המדרש עדיין קשה: הרי לוי מתאים יותר לתפקיד ראש הישיבה, ולפיכך, מן הראוי היה, שהוא יישלח לבנותה. האם רק בגלל הכבוד נשלח יהודה?

ייחוד מלכות ישראל

על הקשר של המלך לעם ישראל, נאמר ברמב"ם לגבי מצוות הקהל:

רמב"ם הלכות חגיגה פרק ג הלכה ג – 1

והמלך הוא שיקרא באזניהם ... שהמלך שלוח הוא להשמיע דברי האל.

בס"ד.

תורת ארץ ישראל ותורת חוץ לארץ

כאמור, תורת ארץ ישראל מבטאת את ייחודה של הארץ. מובא בספרי:

ספרי דברים פרשת עקב פסקא לו

שנאמר: מִלְכָּה וְשָׂרִיָּה בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה (איכה ב ט) – מיכן שהתורה בארץ ישראל...

ובמדרש:

בראשית רבה פרשת בראשית פרשה טז

'אשר שם הזהב' – אלו דברי תורה, שהן נחמדין מזהב ומפז רב, 'זוהב הארץ' היא טוב' – מלמד שאין תורה כתורת א"י ולא חכמה כחכמת א"י...

כן מובא ב'אורות התורה':

אורות התורה פרק יג, פסקא ב

"בכל דור היינו צריכים לחבב הרבה תורת ארץ ישראל, וביותר אנו צריכים לזה בדורנו, דור הנבילה והתחיה, כן בזמן של האפילה והאורה, היאוש והגבורה. בשבילו אנו צריכים סם חיים – דוקא מתורת ארץ ישראל... וזה לא אפשר לחוש, להשיג ולהרגיש כי אם בארץ ישראל".

נאמר שם בהמשך:

אורות התורה פרק יג, פסקא ג

"כל מה שהוא שגור ביחש של תורת חו"ל במובן פרטי, עולה הוא בערך תורת ארץ ישראל למובן כללי. תורת חו"ל עוסקת בתיקון הנפש הפרטית... לא כן תורת ארץ ישראל – היא דואגת תמיד בעד הכלל, בעד כללות נשמת האומה כולה".

ישנו הבדל מהותי בין תורת ארץ ישראל, הקשורה ומתייחסת לכלל ישראל, וכל לימוד ולימוד של תורה מצטרף עבור הכלל, לבין תורת חו"ל – שם הלימוד פרטי, לכל אחד שלומדו. כדוגמת זה מצינו בדחז"ל:

ילקוט שמעוני ירמיהו רמז רצב

'כי נשבה עדר ה' – כיון שגלו ישראל ממקומם אין לך ביטול תורה גדול מזה.

וכ"ה בחגיגה ה' ע"ב

עלינו כעם סגולה, להאיר באור התורה עבור הכלל, להפיץ ולפזר את אור התורה בכל שטחי החיים, בכל העולם כולו.

בס"ד.

מוטל עלינו לקיים את האמור לגבי החלונות של בית המקדש, גם כשאנו קיים:

מדרש תנחומא פרשת תצוה סימן ו

את מוצא כל מי שמבקש לעשות לו חלונות עושה אותן רחבות מבפנים וצרות מבחוץ, למה – שיהיו שואבות האור. אבל חלונות שבמקדש לא היו כך אלא רחבות מבחוץ וצרות מבפנים, למה – שיהא האור יוצא מן בית המקדש ומאיר לעולם...

עלינו להדליק נרות על מנת להאיר לגויים, כפי שנדרש:

מדרש תנחומא פרשת תצוה סימן ח

'וְזָכַרְתָּ תּוֹדָה יְכַבְּדֶנִּי וְיִשֶּׁם דְּרֹךְ אֲרָאֲנוּ בְּיִשְׁעֵי אֱלֹהִים' – רבי מנחם בר יוסי אומר אלו שמדליקים נרות לרבים במבואות האפליין...

כאשר אנו אומרים, שלימוד תורה בחו"ל הוא ביטול תורה, הכוונה היא שבאופן יחסי ערכו פחות מערך תורת ארץ ישראל, אם כי ללא ספק יש ללימוד תורה בחו"ל ערך בפני עצמו. **תורת חו"ל נחשבת כביטול תורה, ביחס ללימוד תורה בארץ ישראל¹.**

¹ במובן של ביטול תורה באיכות כבגמרא סוכה כח, ע"א: "אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזרות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ... דבר גדול ודבר קטן. דבר גדול - מעשה מרכבה, דבר קטן - היות דאביי ורבא" – וכי הגמרא כולה שהיא הוויות אביי ורבא – 'דבר קטן'? אלא, שהדברים יחסיים, הגמרא נחשבת כקטנה ביחס למעשה מרכבה.